

Høringsnotat om forslag til endringer i privatistavgiften

Dette høringsnotatet omfatter Kunnskapsdepartementets forslag til endringer i privatistavgiften. Nivået på privatistavgiften fastsettes i de årlige budsjettproposisjonene til Kunnskapsdepartementet (egen fullmakt). Endringer i privatistavgiften forelegges Stortinget for samtykke i budsjettproposisjonen. Offentlig høring av endringene er i utgangspunktet ikke nødvendig etter Utredningsinstruksen¹. Kunnskapsdepartementet ønsker likevel høringsinstansenes synspunkter før en eventuell endring av avgiften.

1. Bakgrunn

Etter forskrift til opplæringsloven § 3-10 kan privatister melde seg til eksamen i fag de vil dokumentere kompetanse i. Dette kan være nye fag der de ikke har sluttvurdering (førstegangsprivatister), eller det kan være fag de allerede har sluttvurdering i, men der de ønsker å forbedre karakteren (forbedringsprivatister). Det er ikke mulig å melde seg til eksamen som privatist i et fag man samtidig har elevstatus i. Det er fylkeskommunen som har ansvaret for å gjennomføre privatisteksamen. Avgiften for å ta privatisteksamen er i dag kr. 367 for førstegangsprivatister og kr. 752 for forbedringsprivatister.

Formålet med privatistordningen er at alle skal ha mulighet til å få dokumentert sin kompetanse i fag ved å ta en privatisteksamen. Dette gjelder de som ikke tidligere har et fullverdig vitnemål, de som har strøket i et fag, de som ønsker ytterligere dokumentasjon på kompetanse i fag eller de som ønsker å forbedre et resultat.

Siden starten på sekstitallet har privatistordningen gradvis blitt utvidet slik at flere har fått mulighet til å melde seg til privatisteksamen. En endring i 1985 gjorde det mulig å skifte ut karakterer på vitnemålet med nye og bedre karakterer. Ved innføringen av Reform 94 ble ordningen ytterligere utvidet, med tilrettelegging av privatisteksamen i alle fag. Særlig innenfor de yrkesfaglige utdanningene hadde denne muligheten tidligere vært begrenset. Endringen i 1994 førte til en sterk økning i antall privatister som ønsket å forbedre karakterer i et fag, og tendensen er fremdeles økende.

Utdanningsdirektoratet gjennomførte i 2012 en kartlegging og gjennomgang av privatistordningen på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet. Fylkeskommunene meldte da om en markant økning i antall privatister, og at privatistavgiften ikke dekker fylkeskommunenes kostnader med gjennomføring av privatisteksamen. Det ble også meldt om at en stor del (om lag 25 prosent) av de som har meldt seg opp til privatisteksamen, ikke møter. Begge deler representerer en utfordring for fylkeskommunene.

¹ http://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/2000-02-18-108#KAPITTEL_4

2. Departementets vurderinger

2.1 Endring i privatistavgiften

Privatistordningen skal sikre at alle som ønsker det, skal få dokumentasjon på kompetansen sin gjennom privatisteksamen. Samtidig kan mange ha et legitimt behov eller ønske om å forbedre tidligere karakterer, for eksempel for å kvalifisere seg for inntak til høyere studier. Det er viktig at det legges til rette for at flest mulig som ønsker det, får muligheten til å ta høyere utdanning. Samtidig er det viktig at privatistordningen ikke bidrar til å uthule det ordinære opplæringstilbudet.

Det er viktig at fylkeskommunene får dekket kostnadene knyttet til gjennomføring av privatisteksamen. Kostnaden bør ligge på den enkelte privatist, og privatistgebyret bør reflektere de faktiske kostnadene fylkeskommunen har. Dagens avgift gjør ikke det, og bør derfor heves. En heving av avgiften kan også bidra til å redusere antall privatister som melder seg opp til eksamen, men som ikke møter.

Fylkeskommunene melder om utgifter på mellom kr 400 og kr 2500 per privatist for å gjennomføre de ulike eksamenene. Kostnadene varierer etter hva slags type eksamen det er snakk om; sentralt gitt skriftlig eksamen, lokalt gitt skriftlig eksamen, muntlig eksamen, muntlig-praktisk og praktisk eksamen.

I tillegg til hensynet til full kostnadsdekning hos fylkeskommunen, er det som nevnt viktig at antall privatister ikke blir så høyt at privatistordningen uthuler formålet med den ordinære opplæringen. Privatistordningen er ikke ment å være et fullverdig alternativ til den ordinære opplæringen, men et supplement. Departementet mener derfor det kan være formålstjenlig å differensiere avgiften ut fra om vedkommende som melder seg opp til privatisteksamen har gått opp til eksamen i samme fag tidligere, eventuelt flere ganger, og om vedkommende tidligere har strøket i samme fag. En slik differensiering kan virke som et incentiv til å begrense antall ganger privatister melder seg opp til privatisteksamen i samme fag, og kan også ha en preventiv effekt med tanke på de som melder seg opp uten å møte.

3.2 Mulig innføring av gebyr ved manglende oppmøte

I tillegg til å heve privatistavgiften, og eventuelt innføre differensiert avgift, vurderer departementet å innføre et gebyr for de som melder seg opp til privatisteksamen men som ikke møter. Ved å innføre et slikt gebyr, vil ventelig antall privatister som melder seg opp men ikke møter reduseres. Tilsvarende vil eventuelle ulemper og/eller kostnader fylkeskommunen har i denne forbindelse bli redusert.

Ulemper ved en gebyrordning:

- Det er ulike grunner til at privatistene ikke møter opp. Det kan være legitime grunner som sykdom eller at de er blitt trukket ut i et obligatorisk eksamensfag på

skolen de går på, som foregår samme dag (i siste tilfelle er det den obligatoriske eksamenen som de må ta). Spørsmålet er om det skal differensieres mellom ulike type fravær og hvilken type dokumentasjon som eventuelt skal kreves. Dette kan kreve en del administrasjon ved eksamenskontorene.

- Innkreving av gebyret vil likeledes kreve administrasjon ved eksamenskontorene. Et alternativ er å sende et oppkrav i posten. Dersom ikke vedkommende betaler vil kravet måtte følges opp og eventuelt sendes til inkasso, noe som krever ytterligere administrative ressurser.

Departementet ber om høringsinstansenes syn på om en slik ordning er ønskelig for å redusere utfordringen med privatister som ikke møter, og om de administrative ulempene eventuelt veies opp av fordelene ved at antall privatister som ikke møter blir redusert. Departementet ber også om høringsinstansenes syn på hva som er et hensiktsmessig nivå på et slikt eventuelt gebyr.

3. Departementets forslag

3.1 Endring i privatistavgiften

På bakgrunn av vurderingen over foreslår departementet å endre avgiftssatsene for privatisteksamen, slik at de blir som følger:

Førstegangsprivatist:	kr. 1000
Forbedringsprivatist 1 ² :	kr. 1800
Forbedringsprivatist 2 ³ :	kr. 2000
Forbedringsprivatist 3 ⁴ :	kr. 2200

I beregningene er det tatt hensyn til at avgiften ikke settes så høyt at økonomiske hensyn hindrer de med legitime behov i å ta privatisteksamen.

Dersom det i høringsrunden blir avdekket at en ordning med differensiert avgift blir ressursmessig krevende eller praktisk vanskelig å gjennomføre, vurderer departementet som et alternativ å sette avgiftssatsen til kr 1000 for førstegangsprivatister og kr. 2000 for forbedringsprivatister.

Departementene ber om høringsinstansenes syn på de to alternative forslagene (henholdsvis fire og to avgiftssatser), særlig med henblikk på det praktiske handlingsrommet innenfor de lokale administrative plattformene (SATS og EXTENS).

² Har tatt eksamen i samme fag tidligere, men har strøket

³ Har tatt eksamen i samme fag tidligere én gang og bestått

⁴ Har tatt eksamen i samme fag tidligere to eller flere ganger, og bestått minst én gang

3.2 Innføring av gebyr ved manglende oppmøte

Departementet vurderer å innføre et gebyr ved manglende oppmøte, for de som har meldt seg opp til privatisteksamen. Gebyret ilegges bare dersom vedkommende ikke kan dokumentere ved legeerklæring at fraværet er knyttet til sykdom, eller at vedkommende er trukket ut i et obligatorisk eksamensfag samme dag.

4. Økonomiske og administrative konsekvenser

En heving av privatisteksamen for å dekke fylkeskommunens kostnader knyttet til gjennomføring av eksamen vil flytte noe av dagens utgifter fra fylkeskommunen til den enkelte privatist. For forbedringsprivatistene vil begge løsninger (to eller fire satser) innebære et element av økonomisk sanksjon. Dette elementet er allerede inne i ordningen med dagens to satser, men forsterkes noe dersom man går over til fire satser.

Dersom privatistavgiften differensieres med fire ulike satser, vil dette kunne innebære noe økt administrasjon ved eksamenskontorene i forhold til dagens ordning med bare to satser.

Innføring av gebyr ved unnlatelse av å møte vil medføre økte administrative kostnader, både ved eksamenskontorene og ved eventuell tvangsinndrivelse av kravene. På den annen side vil ordningen ventelig medføre mer effektiv ressursbruk ved at antall privatister som ikke møter reduseres.